

Колокольчикова І.В. Розвиток фермерських господарств та проблеми обслуговуючої кооперації. Вісник Харк. Нац.техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Вип 52. – Харків: ХНТУСГ, 2007р. – с. 175 – 181 (0,5) (Наукове фахове видання)

УДК: 631.115:631.115.8

РОЗВИТОК ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ТА ПРОБЛЕМИ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ

**КОЛОКОЛЬЧИКОВА І.В., к.е.н., доц. кафедри менеджменту і
маркетингу ТДАТА**

Досліджено динаміка розвитку фермерських господарств Запорізькій області. Встановлено темпи розвитку формувань, їх розміри. Визначено рівень зацікавленості та причини повільного розвитку обслуговуючих кооперативів.

Постановка проблеми. Економіка аграрного сектору України протягом останніх років характеризується підвищенням ділової активності, зміцненням фінансової і платіжної дисципліни. Вже усвідомлено, що фермерські господарства є однією з ефективних форм господарювання, надійним засобом вирішення продовольчої проблеми суспільства, і в цілому є фактором забезпечення соціально-політичної стабільності країни. Разом з тим питання ефективності виробництва, досліджено недостатньо, особливо з урахуванням маркетингових та кооперативних концепцій розвитку. Воно і досі не знайшло достатнього висвітлення у вітчизняній економічній літературі, а зарубіжний досвід потребує ґрунтовної адаптації до умов господарювання в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі розвиток фермерських господарств досліджується в різних аспектах, що знайшло відображення у наукових працях вітчизняних науковців, таких як Зінов'єв Ф.В., Зіновчук В.В., Крисальний О.В., Ляшенко І.В., Макаренко П.М., Македонський А.В., Малік М.Й., Мельник Л.Ю., Месель-Веселяк В.Я., Саблук П.Т., Томич І.Ф., Юрчишин В.В., закордонних – Бекер М., Калс Е.,

Нелсон А. та інші. В основному науковці торкаються проблем підвищення обсягів виробництва, собівартості та цін на продукцію, що виробляють фермери. Проблеми створення збутових обслуговуючих кооперативів на базі цих господарств в достатній мірі не досліджено.

Ціль роботи. Встановлення загальних тенденцій змін в масштабах розвитку фермерських господарств, їх виробництва, а також визначення проблем, що стримують розвиток кооперативних структур в Запорізькій області.

Виклад основного матеріалу. Одним із шляхів вирішення проблеми ефективного виробництва та реалізації продукції фермерських господарств є побудова організаційно-економічного механізму взаємодії господарств з іншими структурами, які займаються обслуговуванням з різних питань (постачання, збут, сервісне обслуговування тощо).

Досліджуючи динаміку розвитку фермерських господарств та масштабів виробництва продукції по області спостерігається наступна тенденція. Станом на кінець 2005 року в області нараховувалось 2337 фермерських господарств, що на 43 од. менше показників попереднього року. Питома вага с. – г. господарств у загальній площі с.-г. угідь області складає 15,5%, розмір валової продукції – 2543,7 млн.грн.

Оцінюючі темпи росту кількості цих формувань видно, що розмір приросту фермерських господарств в 2005 році в порівнянні з 2000р. становить 6,7%, по площі – 56,2% (таблиця 1).

Таблиця 1

Темпи зростання (зниження) кількості господарств і земельних площ у їх користуванні

Показники	(відсотків)								
	1992	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
Темпи зростання кількості фермерських господарств									
до 2000 року	x	x	x	109,0	114,7	114,5	108,6	106,7	
до попереднього року	373,2	117,6	111,1	109,0	105,2	99,8	94,9	98,2	
Темпи зростання площі сільгоспугідь									
до 2000 року	x	x	x	123,9	137,8	139,6	151,3	156,2	
до попереднього року	369,5	121,2	170,9	123,9	111,2	101,3	108,4	103,3	

у тому числі ріллі									
до 2000 року	x	x	x	122,6	137,4	139,5	152,1	157,5	
до попереднього року	382,4	124,4	171,4	122,6	112,1	101,5	109,0	103,5	

Аналізуючи результати групування, що проводились по господарствам Запорізькій області на початок 2006 року видно, що середній розмір сільськогосподарських угідь, що приходиться на 1 господарства становить 115 га, більша частина господарств (49,7) має розміри більш ніж 500 га (таблиця 2).

Таблиця 2

Групування господарств за розміром земельних площ на 1 січня 2006 року

	Кількість господарств, що мають землю	Питома вага у загальній кількості господарств, %	Загальна площа сільгосп-угідь, га	Питома вага у загальній площі сільгосп-угідь, %	Середній розмір сільгоспугідь одного господарства, га
Всього фермерських господарств	2337	100,0	268934,9	100,0	115
у тому числі					
до 3	23	1,0	46,5	0,0	2
від 3,1 до 5	29	1,2	125,8	0,0	4
від 5,1 до 10	197	8,4	1559,3	0,6	8
від 10,1 до 20	216	9,2	3483,4	1,3	16
від 20,1 до 50	972	41,6	37913,7	14,1	39
від 50,1 до 100	275	11,8	19665,5	7,3	72
від 100,1 до 500	328	14,0	72656,6	27,0	222
більше 500	115	5,0	133484,1	49,7	1161
не мають площ	182	7,8	x	x	x

Оцінка фінансового стану фермерських господарств за 2005 р. свідчить про ефективну їх роботу, тобто практично всі господарства в процесі виробничої діяльності отримують прибуток (в цілому по області 32725,2тис.грн.), а загальний рівень рентабельності становить 21,0%. Досліджуючи рівень прибутковості господарювання господарств за рівнем рентабельності можна відзначити такі райони як: Михайлівський – 61,3%, Новомиколаївський- 41,7%, Вільнянський – 38,7%. Однак, серед

фермерських господарств є і такі райони, де виробництво та реалізації продукції є нерентабельною: Оріхівській – рівень збитковості - 2,8%).

Основною причиною недоотримання відповідної частки прибутку є неефективні канали розподілу продукції, час реалізації. Це пояснюється відсутності у фермерів часу на більш детальне вирішення питання вибору оптових та роздрібних покупців власної продукції, проведення відповідної цінової політики.

Дуже суттєво на встановлення ціни на продукції впливає і розмір партій. В умовах жорсткої конкуренції на ринку виживають лише те виробники, які мають можливість формувати великі партії, відстоювати власні позиції перед конкурентами. Вирішенням цієї проблеми може бути створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів по збуту продукції.

Результати опитування фермерів на предмет кооперування зусиль, ікі проводились серед фермерів Запорізької області в 2005 році показав наступні результати (таблиця 3).

Таблиця 3

Результати опитування фермерів на предмет кооперування зусиль у % від числа опитаних по Запорізькій області

Показники	Навчаються на фермерів	Фермери-практики	
		1 рік	2 роки та більше
Вважають краще усього починати створення кооперативів			
- у рослинництві:			
підхід “зверху”	31	22	11
підхід “знизу”	20	28	32
змішаний підхід	49	50	57
- у тваринництві			
підхід “зверху”	35	26	7
підхід “знизу”	18	19	56
змішаний підхід	47	55	37
Вважають необхідним кооперуватися в першу чергу у сфері:			

- виробництва	24	36	25
- обслуговування	40	27	33
- збуту	36	37	42

Фермери, що навчаються або з невеликим досвідом роботи більше сподіваються на допомогу з боку (підхід зверху), у порівнянні з фермерами зі стажем. Відповідно ці цифри: у рослинництві 31 та 22%, у тваринництві 35 та 26%. Однак половина цієї категорії людей вважає, що все-таки змішаний підхід у справі кооперації повинний переважати. Усі групи респондентів схиляються до того, що в першу чергу їм потрібно поєднуватися в сфері обслуговування та збуту. Пояснюється це, безумовно, недостатчею техніки, її дорожнечою, труднощами в транспортуванні і збуту вирощеної продукції.

Психологічно до різних варіантів створення обслуговуючих структур у фермерів відношення різне. Висока чутливість до надлишкової заорганізованості "зверху" обумовлена знанням практики відносин з підприємствами по виробничо-технічному обслуговуванню, репутація яких у багатьох випадках не блискуча, рівнем кваліфікації фермерів, можливістю виконання обсягу робіт в основному своїми силами. Фермери, що працювали раніш фахівцями господарств, висококваліфікованими механізаторами на перший план висувають забезпечення собі як можна більшої незалежності у веденні господарства. У той же час городяни, що взяли за фермерство, молоді і неосвічені в сільському господарстві люди, більше розраховують на сторонні послуги, кооперацію в різноманітних видах діяльності з фермерами-сусідами.

Така позиція керівників фермерських господарств в умовах недостатньої пристосованості сервісних підприємств до обслуговування фермерів: значного віддалення від більшості з них, випадків протистояння з керівниками сільськогосподарських підприємств, що зустрічаються, та інші об'єктивні причини приводять до негативних результатів на першому етапі діяльності цих малих формувань. Так, практично у всіх регіонах України за 1992-1997р. ці причини служили припиненням діяльності незначної кількості фермерських господарств.

Висновки. Таким чином, надавши загальну оцінку розвитку фермерських господарств в Запорізькій області та ставлення фермерів щодо питань кооперування можна зробити наступний узагальнюючий висновок. В цілому спостерігається тенденція укрупнення фермерських господарств з розширенням площ сільськогосподарських угідь, підвищенням вартості виробленої продукції. При цьому господарства є рентабельними, однак цей рівень можна підняти за рахунок кооперування фермерських господарств з предмету обслуговування та збуту продукції.

Література

1. Борщ А.Г. Стан та перспективи розвитку кооперативного бізнесу в АПК//Економіка АПК, №7, 2005, с. 26 – 29.
2. Охріменко І.В. Планування виробничо – збутової діяльності СГП//Економіка АПК. - №7, 2004, 126 с.
3. Основи аграрного підприємства/За ред. М.Й. Маліка. – К.: ІАЕ, 2000. – 582 с.
4. Статистичний збірник «Фермерські господарства Запорізької області у 2005 році» / За ред. Головешко В.П., - Запоріжжя, 2006, 70 с.